

Toimittajayhdistykset: Hallintarekisteri sumentaa läpinäkyvyyden

Valtiovarainministeriö on erittäin läheisessä yhteistyössä Finanssialan keskusliiton kanssa ajamassa suomalaisille sijoittajille mahdollisuutta hallintarekisteröintiin.

Tällä hetkellä suomalaisten pörssiyhtiöiden omistukset selviävät vieraillemalla Arvopaperikeskuksen (Euroclear Finland Oy) tiloissa Helsingin keskustassa. Siellä voi tutustua suomalaisten pörssiyhtiöiden osakasluetteloihin. Suomalaiset omistajat sekä heidän osakemääränsä näkyvät listassa.

Osa riveistä sisältää kuitenkin vain jonkun säilyttäjän, esimerkiksi pankin nimen ja perässä kirjaimen H. Se tarkoittaa, että osakkeen omistaja ei ole kyseinen pankki vaan joukko ulkomaisia tahoja, jotka operoivat hallintarekisterin takaa. Voi olla, että kyseinen pankki ei edes tiedä näitä todellisia omistajia, koska säilyttäjiä voi olla omistusketjussa useita ja ketjut voivat ulottua hyvinkin eksoottisiin maihin. Tällaisia hallintarekisteröityjä omistajia on jo puolet koko Helsingin pörssin markkina-arvosta.

Jatkossa ministeriö ja Finanssialan keskusliitto haluaisivat tämän mahdollisuuden myös suomalaisille. Tuolloin ketjuissa voisi täysin laillisesti piileskellä myös suomalaisia. Kannattajat ovat yrittäneet uskotella, että omistusten julkisuus kuitenkin pysyisi nykytasolla tai jopa lisääntyisi. Se ei ole totta.

Pankkiala on räätälöinyt julkisuustarpeita tyydyttämään oman mallinsa, jossa Patentti- ja rekisterihallitukseen tulisi tietohaku omistusten selvittämiseksi. Sen avulla saisi nähtäväkseen suomalaisyhtiöiden osakasluettelot. Tuloksissa näkyisivät suomalaisten pankkien hallintarekistereiden osalta sijoitusten todelliset omistajat. Tähän avoimuus sitten tyssäisikin. Jos säilytysketju ulottuu Suomen ulkopuolelle, tietoja ei saisi. Tämä on ehdotuksen iso ja keskeinen ongelma, joka ei ratkea esitetyn julkisuusrekisterin avulla.

Uutta vapautta voitaisiin myös käyttää monella tapaa. Jos suomalaisille sallittaisiin hallintarekisteröinti, siirtäisikö esimerkiksi Nordea omat, salailusta kiinnostuneet asiakkaansa saman pankin Ruotsin hallintarekisteriin? Siellä he saisivat lymyillä rauhassa, koska PRH:n tietokantaan ei saataisi tietoja Ruotsista. Nordea on kysyttäessä kiistänyt suunnittelevansa tällaista, mutta sekin näyttäisi olevan mahdollista, jos esitys menee läpi.

Kokonaan toinen asia on mahdollisen uuden julkisuusrekisterin käyttökelpoisuus. Ministeriö on budjetoinut järjestelmän rakentamiseen 200 000 euroa, mutta ylläpitokulujen hoitamisesta ei ole mitään käsitystä. Kuinka paljon tietojen hakeminen maksaisi? Nyt se on käyttäjälle ilmaista. Entä mistä ja millä hinnalla listayhtiöt itse hankkisivat omat omistajatietonsa, jotka lain mukaan täytyy olla ajantasaisina aina nähtävillä?

Finanssialan keskusliitto tiedotti tällä viikolla, että toimittajat suhtautuvat myönteisesti hallintarekisterin laajentamiseen. Osa hankkeeseen yhdistysten piirissä perehtyneistä toimittajista ei saanut koko kyselyä. Sen saaneet eivät puolestaan vastanneet, koska jo kysymyksenasettelu oli virheellinen - siinä väitettiin, että EU-asetus vaatisi hallintarekisteröinnin avaamista suomalaisille. Tämä on jo selvästi osoitettu virheelliseksi. Suomi voi hyödyntää asiassa itse neuvottelemaansa poikkeuspykälää.

Pankkialan lobbaus on ollut armotonta. Sen tehosta kertoo se, että ministeriö on käytännössä kopioinut Finanssialan keskusliiton esityksen. Nyt julkistettujen uusien suunnitelmien osalta ministeriö ei ole lähestynyt keskeisiä viranomaisia kuten Patentti- ja rekisterihallitusta, joka saisi uuden omistusrekisterin hoidettavakseen. Myöskään toimittajayhdistyksiltä ei ole kyselty kantoja eikä sellaiseen kuulemma ole aikeitakaan. Ymmärrämme, että hallintarekisteriä kiihkeästi ajava ministeriö ei halua uutta lausuntokierrosta: edellisellä palaute oli niin murskaavaa.

Toimittajayhdistykset eivät puhu monopolien puolesta eivätkä muutenkaan ota kantaa siihen, mille kaikille toimijoille sijoittajat haluavat maksaa siivuja sijoitusvaroistaan. Yhdistykset ovat kiinnostuneita siitä, miten omistamisen avoimuus ja yleisön tiedonsaanti jatkossa turvataan. Läpinäkyvyys markkinoilla on viranomaisten, yleisön, median ja sijoittajien etu. Kyse on myös sijoittajan riskeistä ja turvasta. Finanssikriisissä kaatuneen Lehman Brothersin jäljiltä ketjutettujen omistusten setviminen on ollut valtava urakka. Suoran omistuksen mallissa tätä ongelmaa ei ole.

Kilpailuongelman ratkaisemiseksi yhdistykset ovat ehdottaneet aikaa sitten, että suomalaiset pörssiyritykset velvoitettaisiin käyttämään suoran omistamisen mallin tarjoavaa arvopaperikeskusta. Tämä on tyrmätty, koska arvopaperikeskusten tietojärjestelmät eivät kuulemma taivu siihen. Uskokoon ken tahtoo.

Hallintarekisterin laajentaminen pomppaa esille kuin vieteriukko aina uudestaan - se on tehnyt sitä jo viidentoista vuoden ajan. Nyt haaveet pitäisi lopullisesti haudata ja siirtyä lobbaamaan läpinäkyvää omistamisen mallia myös muualle Eurooppaan. Samalla tulisi tehdä tarvittavat muutokset, joilla nykyiset Arvopaperikeskuksen osakasluettelot saadaan nettiin yleisön helposti selailtavaksi.

Yhdistykset ovat niinkään esittäneet ministeriölle, että päiväkohtaisten omistustietojen lisäksi historiatieto avataan julkiseksi. Finanssialan keskusliiton kättilöimä uusi malli mitä ilmeisimmin lopettaisi tämän tutkijoiden käyttämän ainutlaatuisen aineiston kertymisen. Julkinen historiatietorekisteri on helppo toteuttaa, sillä se toimii jo nyt pörssiyrityksien sisäpiiriläisten osalta Arvopaperikeskuksessa.

Poliitikot ovat peräänkuuluttaneet omistusten läpinäkyvyyden lisäämistä. Se tapahtuu parhaiten kehittämällä toimivaa suoran omistuksen järjestelmää, ei romuttamalla sitä.

Tutkivan journalismin yhdistys ry

Oikeustoimittajat ry